

## R O Z H O V O R Y

### Rozhovor s předsedou Nejvyššího soudu ČR JUDr. Otakarem Motejlem

*– Před začátkem slavnosti u příležitosti zahájení činnosti Nejvyššího soudu (NS) v Brně jste se najednou vynořil se židlemi v rukou mezi hloučky postávajících hostů s poznámkou, že novináři přece nemohou stát. Je to snad symbolickým dokladem toho, že stěhování této zásadní soudní instituce z Prahy na jižní Moravu provázely značné problémy ?*

V určité nadsázce považuji celou akci za malý zázrak, který se podařil. Nejvyšší soud nepřestal ani na minutu fungovat a hned první den po přestěhování dokonce jeden ze senátů rozhodoval. Nic se při stěhování neztratilo, žádné spisy se nezničily a Nejvyšší soud sídlí v Brně v důstojné budově odpovídající jeho významu. Vděk patří také brněnské radnici, která v rámci jejich současných možností udělala maximum.

*– Při zahájení činnosti Nejvyššího soudu jste během několikaminutové tiskové besedy naznačil nevyjasněné personální otázky.*

V Praze zůstala veškerá administrativa. Velmi nám pomohl Krajský soud v Brně uvolněním některých zaškolených administrativních sil. Soudce bez kvalifikované zapisovatelky nebo bez odpovědné vedoucí kanceláře je skoro zbytečný.

*– A co soudci ?*

Už ve funkci předsedy Nejvyššího soudu federace jsem si byl vědom, že tato instituce přijde do Brna. Dokonce jsem svého času prohlásil, že to do jisté míry vítám, neboť brněnská a vůbec moravská oblast dává určitou větší možnost získání kvalitních odborníků, kteří z těch či oněch důvodů by se jen obtížně stěhovali do Prahy. Od přelomu let 1991 a 1992 v rámci určitého cílení musel každý nastupující k Nejvyššímu soudu počítat s tím, že podle již tehdy přijatého zákona půjde časem

do Brua. Dnes máme ve fondu soudců čtyři Brňany, pátý je na cestě a další mladší soudci se sem stěbují. Vše nasvědčuje tomu, že se hodlají stát plnokrevnými Brňany. V obchodním kolegiu máme tři, v občanskoprávním šest a v trestním deset soudců. Problém získávání je z mého pohledu složitá záležitost. Mám sice možnost výběru, jsem si však vědom toho, že vyberu-li nejlepšího soudce z nižšího soudu, zkomplikuji situaci onoho nižšího soudu. Čím pak bude méně kvalitních soudců dole, tím více bude práce nahoře. Takže vítám ochotu mých soudců zvládat úkoly v současné relativně menším počtu.

– *Je pro soudce dostatek bytů ?*

Město od samého začátku garantovalo možnosti bydlení. To se také uskutečnilo.

– *Jaký je vlastně plánován početní stav soudců ?*

Není plánován. Je nutné pružně reagovat na rozsah kompetencí Nejvyššího soudu. Při současných pravomocech, nepočítám-li již s vojenským kolegiem, by zde mělo být asi 34 soudců, a to po deseti v občanskoprávním a obchodním kolegiu, dvanáct v trestním kolegiu a samozřejmě předseda a místopředseda.

– *Nebude se právě obchodní kolegium po dosažení desetičlenného obsazení ještě dále rozšiřovat v souvislosti s narůstajícími případy ?*

Pochopitelně, navíc v současnosti máme právě zde ujetživější situaci. Nic mi však nebrání v tom, a já to dělám programově rád, aby v obchodním kolegiu pomáhali soudci občanskoprávního kolegia a případně naopak. Protože ve věcech obchodních i občanskoprávních se řízení spravuje stejným právním předpisem, tedy občanským soudním řádem, je to dokonce do jisté míry žádoucí.

– *Činnost Nejvyššího soudu je přesně vymezena zákonem. Avšak mezi laickou veřejností není příliš známá.*

Soud má jednat především o řádných a mimořádných opravných prostředcích, těžiště rozhodování je v té druhé oblasti. Jedná tedy v trestních věcech o stížnosti pro porušení zákona a v občanskoprávních a obchodních o dovolání. V obou těchto okruzích je ovšem NS příslušný k jednání pouze v těch věcech, kde rozhodoval v prvním stupni krajský soud. Využije-li právním předpisem stanovené své možnosti ministr spravedlnosti, generální prokurátor a ve věcech vojenských ministr obrany k podání stížnosti pro porušení zákona, úspěšnost těchto podání bývá 70 až 80% ostatních případech stížnost pro porušení zákona NS shledává oprávněnou v 15 až 20% úspěšnost ještě menší. Je to dáno zřejmě tím, že se jedná o poměrně nový institut. I když účastník řízení musí být zastoupen advokátem či komerčním právníkem, podání často nesplňuje formální či věcné důvody. To je doufám dočasná anomálie procesní úpravy. Nezamlouvá se mi, že v soustavě trojinstančního postupu nakonec rozhoduje vrchní soud věci, o kterých v prvním stupni rozhodoval okresní soud. A je jich většina.

– *Nejvyšší soud však za určitých podmínek prodlužuje také deletrující vazby. Kolika případů ročně se tyto vazby týkají ?*

Prodlužování vazeb v okamžiku, kdy zákonem předepsané lhůty k jejich trvání jsou vyčerpány, bývá velmi náročnou agendou. Podmínkou pro prodloužení je, že

pokud určitá osoba bude na svobodě, existuje velmi vážné nebezpečí pro život, zdraví nebo majetek občanů. V této souvislosti se často setkáváme s tím, že délka vazby byla neúčelně využita. Je to dáno mimo jiné tím, že některé soudy jsou silně přetíženy. Velkou obtíž vytváří soudům i celá řada procesních instrumentů, které protřelejší obvinění znají a pak z formálních důvodů soudní jednání protahují. Jedná se například o námitku podjatosti. Letos jsme měli asi čtyřicet případů prodlužování vazeb delších než jeden rok.

– *Které oblasti v ČR se vyznačují největšími počty těchto nežádoucích deletrujících vazeb ?*

Bezprostředně tato záležitost souvisí s personálními obsazením soudů. Nejproblémovějšími jsou severní Čechy a severní Morava, dále pak Praha. S nejmenšími či minimálními potížemi jsou Brno a střední Čechy a z tohoto pohledu přímo idylickým krajem se jeví jižní Čechy.

– *Které zákony by měl Parlament z pohledu Nejvyššího soudu co nejdříve projednat ?*

Budíž urychleně projednána novela trestního řádu a urychleně vyřešena otázka státního zastupitelství. Původně jsme chtěli připravit nový trestní řád, jenže tento úkol vyžaduje více času, více kvalifikované přípravy a studií.

– *Nedávno jste naznačil, že předchůdce nejvyššího orgánu státního zastupitelství, dnešní Generální prokuratura ČR, nevyvinula potřebné kroky k přestěhování do Brna.*

Svým způsobem se jedná o překonání určité psychické bariéry, trochu pohodlnosti něco měnit, což se například na NS podařilo v roce 1991. Spočívalo také v tom, že se na generální prokuratuře vyměnilo poměrně málo lidí. Generální prokuratura svého času jednala s brněnskou radnicí, souhlasila s jedním objektem na Kounicově ulici, který posléze odmítla. Organické by bylo, kdyby státní zastupitelství bylo v naší budově. Předpokládalo by to však vystěhovat organizace, které zde sídlí, což rozhodně nelze dělat nějak násilně. V současnosti má v objektu NS generální prokuratura pět místností, dokonce jednu úřednici a snad jednu prokurátorku.

– *Pane předsedo, jaký je váš názor na trestné činy zakotvené v první hlavě trestního zákona, tedy druhu hanobení republiky a jejího představitele (pro tento trestní čin je stíhán brněnský vrhač jablek na prezidenta ČR).*

Na většině evropského kontinentu je zafixována ochrana představitelů státu trestně právními normami. Poskytuje ji, výrazněji než ostatní, především anglosaský svět. Jako každý soudce jsem i já konzervativní. Každý soudce musí ctít určité symboly a určitou symboliku, musí se chovat slušně i v občanském životě, takže má tendenci odsuzovat urážlivé chování mezi občany vůbec a vůči symbolu zvlášť. Mě někdo nepřesvědčí o tom, že by urážlivé chování vůči představitelům, tedy symbolům státu mělo být beztrestné. Na tom nic nemění skutečnost, že pohnutky onoho vrhače jsou z jeho pohledu jaksi omluvitelné.

– *Velmi diskutovaným je Parlamentem přijatý zákon o protikomunistickém odboji v souvislosti s jeho zpětnou působností a se zastavením běhu promlčení určitých skutků. Tedy s případnou kolizí s Listinou základních práv a svobod.*

Zákonem se bude zabývat Ústavní soud ČR. Je potřeba vždy v přechodném období zvážit, kolik práva snese politika a kolik politiky snese právo. Zákon o protikomunistickém odboji je z mého pohledu právně politickým experimentem, jehož právní i politická únosnost může být předmětem diskusí. Je to pokus nějakým způsobem vypořádat se s minulostí. Institut promlčení se v tomto případě setkal s realitou nemožnosti. Z ryze politických důvodů ona doba potřebná k promlčení určitého činu nemohla uplynout. A to je nemorální. Promlčení musí být chápáno jako morální institut. Má ovšem dvě stránky. Jednak tu, která zdánlivě prospívá obviněnému a spočívá po nějaké době v zániku trestnosti. Na druhou stránku se však často zapomíná. S odstupem času se totiž dostává žalobce do velmi svízelné situace. Možná si velmi mnoho slibujeme od oněch procesů po dvaceti, třiceti či čtyřiceti letech. Tady však dochází k politickému paradoxu. Silně podezřelý odchází z jednací síně jako vítěz. Byl jsem nedávno v Kanadě, kdy tam probíhaly procesy týkající se ukrajinských dozorců v polských koncentračních táborech. K odsouzení nedošlo, protože po značné době bývá v řádném vedení procesu problém dokázat vinu. Jeden takto neodsouzený dokonce vysoudil milionové odškodné na novinách, které o něm psaly jako o dozorcích. I s tímto se musí veřejnost smířit, chce-li otevřít otázku trestnosti po tak dlouhé době.

*Otázky kladl Ivo KLEMEŠ*